

**HEBRANG GRGIĆ, IVANA; BARBARIĆ, ANA.
NI S KUĆOM NI BEZ KUĆE: NAKLADNIČKA
DJELATNOST HRVATA U NOVOME ZELANDU. ZAGREB:
LJEVAK, 2021. 302 STR., [24] STR. S TABLAMA: ILUSTR.
(DJELOMICE U BOJAMA), FAKS., GRAF. PRIKAZI ;
24 CM – (BIBLIOTHECA ACADEMICA / UREDNICA N.
TOMAŠEVIĆ). ISBN 978-953-355-492-1**

Knjiga autorica Ivane Hebrang Grgić i Ane Barbarić pod naslovom *Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novome Zelandu* objavljena je u izdanju Naklade Ljevak 2021. godine. Knjiga je dio nakladničkog niza *Bibliotheca Academica* u kojem se pod uredničkim vodstvom Nives Tomašević, između ostalih naslova, relativno često objavljuju i znanstvena djela iz područja informacijskih i komunikacijskih znanosti. Riječ je o knjizi u tvrdom uzevu koja je kvalitetno urednički opremljena. Tisak je djelomično i u boji, a na predlistu i na unutrašnjoj stranici stražnjeg omota nalaze se karte Novoga Zelanda koje je izradio Ivica Rendulić. Za grafičko oblikovanje i izradu naslovnice knjige zaslužna je Ana Pojatina, čija kvalitetna dizajnerska rješenja doprinose ugodnom čitanju knjige. Brojne ilustracije, od kojih su neke i u bojama, nalaze se i na 24 nenumerirane stranice (stranice s tablama, rečeno bibliografskim rječnikom) smještene između 176. i 177. stranice numeriranog glavnog niza stranica knjige. Knjiga još sadrži popis korištene literature, imensko kazalo koje je izradila Monika Batur, koja je ujedno i lektorica, bilješke o autoricama te izvratke iz recenzija. Djelo su recenzirale tri znanstvenice, Renata Relja, Maja Krtalić i Rebeka Mesarić Žabčić, od koji se svaka na svoj način bavi i složenom problematikom hrvatskoga iseljništva. Budući da je knjiga nastala na temelju istraživanja provedenih na projektu “Hrvatski iseljenički tisak” (HIT), posebno je zanimljivo što se u knjizi može naći šesnaest kodova koji vode na mrežne stranice navedenog projekta. Tako *Bibliografija serijskih publikacije Hrvata u Novome Zelandu* i *Bibliografija knjiga Hrvata u Novome Zelandu* nisu otisnute u knjizi već im se može, brzo i jednostavno uz podršku informacijsko-komunikacijske tehnologije, pristupiti uz pomoć kodova. Tako je osigurana i ažurnost spomenutih bibliografija koje se nadopunjavaju istraživačkim radom na projektu, kao i daljnjim razvojem nakladničke djelatnosti novozelandskih Hrvata. Stručnoj knjižničarskoj javnosti, kao i široj zainteresiranoj javnosti, posebice može biti zanimljiv kod pomoću kojeg se pristupa digitaliziranim publi-

kacijama unutar projekta “Hrvatski iseljenički tisak” na portalu Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Knjiga uz predgovor broji sedam poglavlja.

U poglavlju *Novi Zeland i hrvatski useljenici* ukratko su predstavljena geografska, politička i gospodarska obilježja Novoga Zelanda i migracijski valovi iz Hrvatske u Novi Zeland. Posebno su opisane prilike vezane uz iskorištavanje nalazišta fosilizirane smole drveta kauri na sjeveru Sjevernoga otoka jer su se krajem 19. i početkom 20. stoljeća prvi doseljenici iz Hrvatske, pretežito s područja srednje Dalmacije, bavili iskopavanjem te smole.

Drugo poglavlje pod naslovom *Od ranih dolazaka do kraja Prvoga svjetskog rata* detaljno opisuje dolaske na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće te početkom 20. stoljeća. Tekst je, kroz cijelu knjigu, popraćen ilustrativnim citatima iz publikacija iz tog vremena, uglavnom novina i časopisa. Neke od publikacija objavljujane su i u Hrvatskoj, primjerice *Pučki list* koji je izlazio u Splitu, u kojem je 1895. objavljeno pismo Josipa Franića, kopača smole drveta kauri u Novome Zelandu. Žaleći se na teške uvjete života i rada, Josip Franić piše: „Kuće naše jesu od maža, a kuhinje od zemlje. Kada pada kiša, sve je mokro sa svih strana i kuće i kuhinje, a kada vjetar puha, sva se kuća tresu. U kući vjetra kao i na dvoru, pa katkad vjetar napregne kuću od vreća i digne ju nebu pod oblake. O nama se može reći, da smo ni s kućom ni bez kuće, ni goli ni obučeni.“ Tvrdnja iz tog pisma upotrijebljena je za naslov knjige koji i u nekom širem kontekstu ukazuje na položaj iseljeničtva koje je uvijek između dviju domovina. U poglavlju su obrađene i specifične informacijske potrebe Hrvata u obuhvaćenom razdoblju koje su bile vezane uz poslove kojima su se bavili, a koje su bile uvjetovane i činjenicom da nisu dobro ili uopće znali engleski jezik. Opisane su i usmena tradicija kao i pisana komunikacija prvih hrvatskih useljenika, a uz to su prikazana društvena okupljanja do kraja Prvoga svjetskog rata. No središnji dio drugog poglavlja predstavlja iscrpan prikaz hrvatskih novina *Bratska sloga*, *Napredak* i *Zora*, dakle novina koje su izlazile do kraja Prvoga svjetskog rata. Opisane su tehničke odlike te uredničke prilike (a i neprilike) svakih od triju novina te njihovi ciljevi i koncepti. Prikazani su primjeri vijesti i oglasa o Hrvatima koji su uglavnom preneseni u izvornom jezičnom obliku. Dio oglasa prikazan je u obliku faksimila, što svakako doprinosi boljem upoznavanju zainteresiranih čitatelja s izvornicima novina koji, do pokretanja projekta “Hrvatski iseljenički tisak” (HIT) uglavnom nisu bili dostupni u hrvatskim baštinskim institucijama, a nesumnjivo su dio naše nacionalne kulturne baštine. Primjerice, u prvom broju *Napretka*, 1, 1(1906), objavljena je obavijest o prvome vjenčanju u Aucklandu na hrvatskome jeziku: „Na 27 studenog ove godine jest bilo naj prvo vjenčanje u nas Hrvatski jezik u ovom gradu. Koje je obavio nas vredni duhovnik M. P. Otac Zana, uz naj bolju svečanost. To jest vjenčao se je nas domorodac Gosp Ondria Sinkovich sa Gjicom Barbarom Gojak...“. U *Napretku* su se oglašavala i zemljišta za kopanje smole, primjerice A. E. Matutinovich 1. siječnja

1908. objavljuje: „Hrvatim na Znanje! Dajem na opće znanje... da imam dobro smolano zemljiste... Prosto je svakomu kopacu doci i kopati gomu na tri sliedeca uvjeta...“. U poglavlju je predstavljena i *Hrvatska božićna ručna knjižnica* kao i knjige, knjižnice i čitaonice do kraja Prvoga svjetskog rata.

Treće poglavlje pod naslovom *Hrvati u Novome Zelandu od 1918. do 1945. godine* slijedi koncept postavljen u drugom poglavlju. Opisana su društvena okupljanja od 1918. do 1945. te hrvatske novine i knjige objavljene u tom razdoblju. Prikazani su *Novi svijet*, *The United Front*, *Jedinstvo* i *Slavenski glasnik*. To je poglavlje kraće od prethodnoga jer tijekom više od 20 godina (od 1919. do 1942.) na Novome Zelandu nisu izlazile ni jedne novine na hrvatskome jeziku. Društvena okupljanja postojala su i tada, no može se tvrditi da ih sve do 1942. nije pratila sustavna kulturna djelatnost.

Četvrto poglavlje pod naslovom *Novozelandski Hrvati nakon Drugoga svjetskoga rata* donosi prikaz doseljavanja Hrvata nakon 1945. godine, kao i društvenih okupljanja u tom razdoblju. Obradene su serijske publikacije koje su izlazile ili još izlaze, pretežito ili djelomice na hrvatskome jeziku, u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata – *Vjesnik* te bilteni *Newsletter* Hrvatskoga kulturnog društva i *Novosti* Dalmatinskoga kulturnog društva. Poglavlje sadrži i analizu objavljenih knjiga nakon Drugog svjetskog rata izrađenu na temelju prateće bibliografije prema obuhvatu bibliografije s početka 2021. Također su obuhvaćeni prikazi više knjiga objavljenih nakon 2000. kako bi se ilustrirala i suvremena nakladnička djelatnost novozelandskih Hrvata. No ono što svakako razlikuje ovo poglavlje od prethodnih jesu rezultati istraživanja komunikacije novozelandskih Hrvata na društvenim mrežama. Istraživanjem su obuhvaćene tri grupe na Facebooku, Croatian Cultural Society of NZ Inc., Dalmatinsko kulturno društvo te Pioneer Dalmatian Settlers of the Far North. Prikazani su i rezultati istraživanja korisničkih računa i oznaka na Instagramu. Komunikacija na društvenoj mreži Facebook posebno je popularna među Hrvatima u Novome Zelandu i svima koje zanimaju teme o kojima oni raspravljaju. Rezultati istraživanja pokazuju da su korisnicima najzanimljivije objave povezane s proučavanjem povijesti, a popularne su i objave snimaka i fotografija s raznih događaja, posebno videozapisi nastupa folklornih skupina. Međutim za razliku od ranih useljenika koji nisu poznavali engleski jezik, danas se događa suprotno – većina osoba hrvatskoga porijekla ne razumije ili slabo razumije hrvatski jezik, pa se radije koriste engleskim. Četvrto poglavlje završava usporedbom objava na internetu s objavama u novinama. Analiza forme i sadržaja informacija objavljenih prije 100 i više godina s onima o događajima u suvremenom društvu ukazuje na to da su prisutne neke poveznice i sličnosti. Čak je ponekad i sadržaj sličan, ali različita je tehnologija. Primjerice, u prošlosti se događalo da se Hrvati iz Novog Zelanda ne mogu vratiti u domovinu, što se događa i u novije vrijeme. Iako su razlozi različiti, to je važna tema o kojoj se piše i u starim novinama i na društvenim mrežama. U spomenutom pismu Josipa Franića iz Novog Zelanda

objavljenom u *Pučkom listu* 1895. piše: „...Za putovanje do ovamo hoće se 300 forinta, pa bi se mnogi hotili povratiti doma, ali nemogu skucati novca za put do kuće...“. Objava iz ožujka 2020. (na engleskome jeziku) govori o nemogućnosti povratka jedne Hrvatice u Hrvatsku zbog epidemioloških mjera uvedenih zbog pandemije bolesti COVID-19: „...Ona je trenutno zapela u Novome Zelandu zbog otkazanih letova i njezini letovi se dalje otkazuju...“. I ostali navedeni primjeri ukazuju na razlike i sličnosti u informacijskim potrebama, uz promjenu modela komunikacije, ali i na sličnost sadržaja, tema i oblika informacija nekada i danas.

Peto poglavlje donosi odabrane tekstove iz novina uz uvodne analize. Napravljen je izbor tekstova iz novina objavljenih u Hrvatskoj o novozelandskim Hrvatima, kao i tekstova o Hrvatima u novozelandskim novinama. Posebno je istaknut izbor tekstova o novozelandskim Hrvatima u australskim novinama *Napredak*. Odabrani tekstovi razvrstani su u kategorije: pisma objavljena u *Pučkome listu*, oglasi i obavijesti iz *Novoga doba* i *Duje Balavca*, tekstovi iz *Bratske sloge*, tekstovi iz *Napretka*, tekstovi iz *Zore*, Hrvati u Novome Zelandu i Prvi svjetski rat, zapošljavanje Hrvata i javni radovi, crna kronika, vjenčanja te tekstovi o novozelandskim Hrvatima u australskim novinama *Napredak*.

Šesto poglavlje pod naslovom *Istraživanje nakladničke djelatnosti Hrvata u Novome Zelandu* sažeto prikazuje znanstveno-istraživački aspekt bavljenja nakladničkom djelatnošću hrvatskih iseljenika. Opisana je istraživačka metodologija korištena na projektu “Hrvatski iseljenički tisak” (HIT), kao i ishodi projekta koji se očituju u izrađenim bibliografijama i digitaliziranim publikacijama.

Knjiga završava *Zaključnim razmatranjima* u kojima se sumira sve što je istraženo. Posebno se ističe popis s više od 70 naziva udruga novozelandskih Hrvata s godinama i gradovima osnivanja te napomenama o promjenama naziva.

Može se zaključiti da je nakladnička produkcija Hrvata izvan Hrvatske, pa tako i onih u Novome Zelandu, izuzetno važan dio hrvatske baštine. Publikacije, uključujući i sadržaj koji autori objavljuju na javno dostupnim mrežama, svjedoci su vremena koje je potrebno istražiti i opisati, ali i zaštititi te barem one najznačajnije sačuvati za buduće naraštaje. Riječ je o dugotrajnom i složenom procesu kojem ova knjiga nesumnjivo bitno doprinosi.

Tomislav Ivanjko
tivanjko@ffzg.hr